

11. Атлас енергетичного потенціалу відновлюваних джерел енергії України. – К. : Інститут електродинаміки НАНУ – Держкоменергозбереження України, 2000. – 17 с.
12. Жовтянський В. Л. Порівняльний аналіз енергозберігаючої політики в країнах Європи: висновки для України [Текст] / В. Л. Жовтянський, О. М. Суходоля // Проблеми загальної енергетики. – 2001. – №5. – С 12-15.
13. A new start for the Lisbon Strategy (2005) : [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://europa.eu/scadplus/leg/en/cha/c11325.htm>
14. Слупський Б. В. Оптимізація державного управління розвитком електроенергетичної галузі по Вінницькій області в контексті євроінтеграційних прагнень України : метод. посіб. [Текст] / Б. В. Слупський. – Ладижин : [Вид-во] “Ладижин. друк.”, 2009. – 250 с.
15. Суходоля О. М. розвиток регіональної політики енергозбереження [Текст] / О. М. Суходоля // Міжнародна науков-технічна конференція “Ергоефективність 2002” : тези доповідей / Ред. В. А. Жовтянський і Б. С. Стогній. – К. : Навчальна книга, 2002. – С. 56-59.
16. Про альтернативні види рідкого та газового палива Закон України [Текст] // Голос України. – 15 лютого. – 2000.
17. Положення про Національне агентство України з питань забезпечення ефективного використання енергетичних ресурсів. Постанова Кабінет Міністрів України від 03.04.2006 № 412. [Текст] // Офіційний вісник України. – 19 квітня. – 2006. – № 14. – С. 76.
18. Гальчинський А. С. Теорія грошей. [Текст] / А. С. Гальчинський – К. : Основи, 1996. – 413 с.
19. Борисов Е. Ф. Основы экономической теории. [Текст] / Е. Ф. Борисов. – М. : Высшая школа, 2000. – 237 с.
20. Про схвалення Концепції Державної цільової економічної програми енергоефективності на 2010-2015 роки. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 19 листопада 2008 року № 1446-р [Текст] // Офіційний вісник України. – 01 грудня. – 2008. – № 89. – С. 52.
21. Калетнік Г.М. Біопаливо: продовольча, енергетична та екологічна безпека України / Г.М. Калетнік. – Хай-Тек Прес. – 2010. – с. 516.

Рецензент: Мазур А.Г., д.е.н., професор.

УДК:334.021

Анпілогова Ж.Д.,

к. е. н.,

Академія муніципального управління

ФОРМУВАННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЯ ПРОМИСЛОВОЇ ПОЛІТИКИ ДЕРЖАВИ В СУЧАСНИХ ЕКОНОМІЧНИХ УМОВАХ

У статті розглядається питання ефективного розвитку промислового комплексу України та розкривається сутність критеріальних показників формування та реалізації державної промислової політики.

В статті рассматривается вопрос эффективного развития промышленного комплекса Украины и раскрывается сущность критериальных показателей формирования и реализации государственной промышленной политики.

The article discusses the effective development of the industrial complex of Ukraine and the essence of criterion parameters of formation and implementation of national industrial policy.

Постановка проблеми. Промислову політику прийнято розглядати як частину загальноекономічної державної політики. Залежно від стану розвитку економіки, а саме від взаємовідносин між державою та суспільством як об'єктами економіки визначається концепція, зміст, мета, стратегія формування та розвитку промислової політики.

Взаємовідносини між державою та суспільством відображаються в різних формах існування, відомими як планова та ринкова економіка. Зміст та характер процесів, які відбувалися при реформуванні економіки сформували появу необхідності механізму регулювання промислового розвитку країни на взаємовигідних умовах з іншими суб'єктами ринку. Тому розгляд питання становлення промисловості України є актуальним і потребує детального дослідження.

Аналіз останніх наукових досліджень. Проблеми формування державної промислової політики розглядалися в працях В. Бабича, Л. Воротиної, С. Гливленко, С. Зінухова, В. Іванова, В. Любимова, В. Мильника, М. Рогози, Б. Титаренко, В. Чайковської, С. Чернишова, І. Черноручького та ін. Питанням визначення державної політики розвитку промисловості присвячені наукові праці А. Гальчинського, В. Геєця, А. Кінаха, В. Новицького, В. Семиноженка.

Рівень дослідження проблем формування та реалізації промислової політики в сучасній вітчизняній науці державного управління є неадекватним практичному значенню цієї проблеми.

Метою статті є визначення основних критеріїв формування та реалізації промислової політики держави в сучасних економічних умовах.

Виклад основного матеріалу. Промисловість є провідним сектором національної економіки, а її частка в основних показниках залишається вагомою. Державна промислова політика є важливою органічною частиною загальної економічної політики і спрямована на підвищення конкурентоспроможності промислової продукції. В останні роки, у зв'язку з глобалізацією ринків, в багатьох країнах державна промислова політика використовується як механізм стимулювання міжнародної конкурентоспроможності. Важливою функцією державної промислової політики є вибір пріоритетів в розвитку промисловості, створення режиму найбільшого сприяння перспективним галузям і підприємствам, розробка сучасної науково-технологічної політики [1].

Термін «промислова політика» в наукових колах та державному управлінні почав активно вживатись на початку 90-х років в часи зміни економічної системи. Зрозуміло, що здійснення промислової політики на той час не відповідало реальним можливостям ані держави, ані суспільства в проявленні узгоджених дій з розвитку виробництва, як це демонстрували країни з розвиненою ринковою системою.

Існує декілька підходів до трактування поняття промислової політики в науковій літературі. Змістовне наповнення першого підходу – це ототожнення поняття промислової політики з механізмами її реалізації. Ю.Кузнєцов і В.Завадніков розглядають промислову політику як «сукупність дій держави, як інституту, застосовуваних для здійснення впливу на діяльність господарюючих суб'єктів (підприємств, корпорацій, підприємців тощо), а також на окремі аспекти цієї діяльності, пов'язані з придбання факторів виробництва, організацію виробництва, розподілом і реалізацією товарів і послуг в усіх фазах життєвого циклу господарюючого суб'єкту і життєвого циклу його продукції [1]. Другий підхід в розумінні промислової політики – це виокремлення з широкого поняття окремих елементів, наприклад структурної, інноваційної, регіональної, інвестиційної політики та інших. Так, Б.Титов розуміє поняття інноваційно-промислової політики як «державну політику спрямовану на виявлення та капіталізацію порівняльних конкурентних переваг національної економіки» [2].

А в західній теорії та практиці дослівне «industrial policy» означає подолання структурних криз за рахунок: по-перше, усунення невідповідності між новою техніко-економічною парадигмою промислового розвитку та інституціональною структурою суспільства, швидкість трансформації якої із значним лагом завжди відстає від швидкості появи нових більш прогресивних способів виробництва; по-друге, завершення структурної перебудови промисловості в рамках забезпечення системного поєднання у ній її технологічної, галузевої, організаційної, управлінської та інституціональної структур в періоди між циклічних переходів [3].

Слід зазначити, що «запозичене» розуміння змісту дій держави в промисловому розвитку підлягає постійній перевірці на актуальність у зв'язку з виникаючими процесами нестабільності в економічній та політичній сферах. Розмежування в підходах до змісту промислової політики означає крайню важливість всіх висвітлених наукових думок, тому актуальність дослідження категорії промислова політика потребує знаходження та обґрунтування певних критеріїв в її формуванні та реалізації.

Промислово розвинуті країни, а в останній час – нові індустріальні країни нагромадили значний досвід державного регулювання економіки.

Зростаюча роль державної промислової політики в зарубіжних країнах обумовлена низкою причин, найбільш істотною серед них є різке загострення конкуренції на світових ринках[3]. У 80-х рр. ХХ ст. нові індустріальні країни - Республіка Корея, Гонконг, Тайвань, Сінгапур, Бразилія, Іспанія, Мексика - услід за Японією захопили лідерство в багатьох галузях економіки завдяки тому, що сформували високоефективну і гнучку структуру промисловості і орієнтацію на виробництво новітньої науковомісткої продукції. Боротьба за лідерство на світових ринках обумовила підвищену увагу урядів, парламентів, вчених

зарубіжних країн до державної промислової політики. В основу ДПП закладались такі вихідні методологічні, концептуальні принципи [4]:

1) перелив капіталу в галузі, які мають потенціальні можливості в недалекому майбутньому досягти високої конкурентоспроможності й швидко вийти на світові ринки;

2) надання допомоги галузям, які зазнають труднощів;

3) прискорення розвитку провідних галузей, що спроможні стати новими імпульсами технічного і технологічного прогресу;

4) створення державного банку промислового розвитку, який повинен фінансувати підприємства, корпорації й окремі галузі з підвищеним рівнем ризику.

Концепція державної промислової політики України була розроблена ще в 1996 р. і затверджена постановою Кабінету Міністрів України від 29 лютого 1996 р., № 272. „Концепція” визначила державну промислову політику як діяльність уряду, направлену на підтримку і розвиток вітчизняних товаровиробників в галузях і виробництвах, які забезпечують життєві інтереси країни, перш за все її економічну безпеку, а також соціальний і культурний рівень життя народу. Основний комплекс заходів було передбачено здійснити до 2000р. „Концепція” повинна була стати основою для всіх інших програм реформування і розвитку промислового комплексу, фундаментальних та прикладних досліджень, стратегічним орієнтиром уряду. „Концепція” як головну ідею ДПП визначила створення економічної могутності, незалежності і безпеки країни на основі розвитку високотехнологічних і конкурентоспроможних виробництв. Стратегія ДПП базувалася на таких принципах, як[3]:

– визначення найбільш пріоритетних напрямів промислового і науково-технічного розвитку;

– максимальна мобілізація інтелектуальних, фінансових та матеріальних ресурсів держави;

– збереження кадрового і науково-технічного потенціалу;

– підвищення регулюючої функції держави у проведенні ДПП;

– державне програмне регулювання ринкових перетворень;

– створення умов для конверсії та диверсифікації оборонної промисловості;

– створення виробничо-технологічних комплексів (ВТК);

– поступовий перехід від галузевої ієрархічної системи державного управління промисловістю до матричної (регіонально-горизонтальної) системи;

– створення конкурентного середовища на внутрішньому ринку;

– сполучення державного регулювання і ринкових регуляторів промислового виробництва.

За роки незалежності пункти „Концепції” були виконані, але основні, принципові положення залишилися на папері. Більш того, кризова ситуація

в Україні загострилася, а по ряду позицій, зокрема, по проблемі конкурентоспроможності, стала, загрозливою.

В працях багатьох спеціалістів можна відслідкувати достатньо протилежні висновки про причини економічної кризи що відбулася в останній рік. З цієї ж причини формування економічної моделі перетворень та оцінка можливих наслідків прийнятих державою рішень щодо промислової політики також залишається відкритим дискусійним питанням.

Наведений далі аналіз показників економічного стану країни показав, що модель перетворень економіки (починаючи з часів перебудови і дотепер) вказує на певну віддаленість від реальних економічних проблем.

Наслідки світової кризи 2008 р. негативно відбилися на розвитку української економіки. Так, ВВП за 2009 рік скоротився на 15,9% порівняно з 2008 р. Темпи інфляції також підвищилися, особливо в 2008 р. - вони становили 28,6% за рік.

У 2010 р. ситуація потроху вирівнюється. Вцілому за рік ВВП становив 136,6 млрд дол. У 2010 р. порівняно з 2009 р. ВВП збільшився на 4,3%. Індекс інфляції становив 9,4%.

Неефективна структура и висока енергоємність промислового виробництва, зростання цін на енергоносії підштовхнули підприємців до пошуку способів підвищення ефективності господарської діяльності, але не за допомогою технологічної модернізації виробництва, а за рахунок підвищення цін. Саме тому за десять років відбулося загальне збільшення індексу цін промислової продукції в 4,2 рази.

Слабкою залишається інвестиційна підтримка промисловості. Частка інвестицій в основний капітал за рахунок коштів державного бюджету і коштів закордонних інвесторів в середньому складає 4–6%.

Реально більше половини загального обсягу інвестицій здійснюється підприємствами з власних коштів [5]. На самому низькому рівні знаходиться діяльність по впровадженню винаходів, нових технологій і матеріалів. В результаті питома вага високих технологій в експорті промислової продукції в два-три рази менше, ніж в країнах з середнім рівнем розвитку. Україна сьогодні значно відстає в розвитку елементної бази мікроелектроніки, мікропроцесорної техніки, нанотехнологій. Невирішеною залишається проблема підвищення ефективності бюджетної політики по підтримці розвитку промисловості.

Результатом різкого падіння промислового виробництва стало зниження життєвого рівня населення та підвищення диференціації населення за доходом. Така соціальна нестабільність виступає, як правило, прямим показником зниження темпів промислового виробництва, але існують і інші причини загострення соціальних протиріч в суспільстві, подолання яких в часи кризових явищ залежить від державного регулювання процесів соціальної сфери. Найбільш гострими причинами

виступають, перш за все, «умовне» розділення населення країни на центрально-західних та південно-східних прибічних політичних перетворень та відсутність єдиних напрямів ідеологічного та культурного розвитку української нації, в результаті якого формувалися б нові життєві цінності населення.

На фоні соціальної нестабільності, яка може призвести до серйозних проблем в громадянському суспільстві і на розв'язок яких може бути затрачено багато сил та часу, підтримання промислового виробництва виглядає достатньо вирішуваною проблемою сьогодення. Національна промисловість, яка характеризується значними масштабами виробничих ресурсів та науково-технічним потенціалом, спроможна вийти на достатній рівень виробництва через деякий час, а соціальне самопочуття неможливо відновити за короткий проміжок часу. Тому першим і головним критерієм формування промислової політики держави повинно виступати збалансованість напрямів розвитку промислового комплексу з соціальними процесами та їх результатом – соціальним самопочуттям населення, яке характеризується задоволенням населення від власного життя, тобто від праці, побуту, відпочинку, умов проживання, отримання освіти та від набуття інтелектуально-культурного рівня розвитку.

Соціальне самопочуття є складним багатогранним поняттям, але в рамках даного дослідження застосування даного терміну використовується тільки для характеристики гострої необхідності формування державної промислової політики, мета якої визначається як створення конкурентного всередині країни та на світовому ринку промислового комплексу, здатного повно і якісно забезпечити добробут населення та підтримати сталість економічної системи. Дане формулювання мети промислової політики є найбільш вдалим і характерно актуальним в соціально-економічній ситуації, що склалася в державі.

Також деякі дослідники [7] розглядають промислову політику держави «не стільки як набір певних інструментів її впливу на суб'єкти промисловості чи окремих аспектів політики, на яких слід зосередитися, а значною мірою як ідеологію чи стратегію поведінки держави по відношенню до суб'єктів, яка вже потім реалізується за допомогою тих чи інших інструментів у тих чи інших аспектах, допустимих в рамках прийнятої ідеології». В сучасних умовах новоствореною ідеологією і повинна стати саме збалансованість, тобто узгодженість напрямів розвитку промисловості з соціальною ситуацією в країні.

Промислову політику, як комплексне поняття, необхідно розглядати в системному ключі. Так, академік РАН О.Татаркін вважає, що «...у сучасних умовах промислова політика представляє собою складову частину стратегії суспільного розвитку, засновану на системі стосунків між державними та муніципальними органами влади,

господарюючими суб'єктами, науковими і громадськими організаціями з приводу формування структурно збалансованої, конкуренто-спроможної промисловості, інтелектуальне ядро якої представлено передовим технологічним укладом»[3]. Системність в даному випадку передбачає взаємоузгодженість між складовими елементами та з зовнішніми факторами.

В рамках промислової політики внутрішні елементи - це різновиди напрямів її здійснення, а зовнішні фактори – інші види державної економічної політики: макроекономічної, бюджетно-податкової, соціальної тощо. Дотримання принципу взаємоузгодженості в системі підсилить загальну ефективність завдяки одночасному застосуванню одновекторних за економічними наслідками механізмів здійснення промислової політики. Так, системність розгляду є другим критеріальним показником формування промислової політики в сучасних умовах.

Виробництво товарів та послуг в країні характеризується кількісними та якісними показниками. Як відомо, основним макроекономічним показником рівня національного виробництва виступає ВВП. В контексті висвітленої вище збалансованості промислової політики необхідно визначити результативні показники, які характеризують якісну сторону рівня національного виробництва товарів та послуг. Фізичне виробництво продукції та задоволення потреб населення в даних товарах знаходять відображення в структурі споживання товарів та послуг населенням. Беручи до уваги надзвичайну актуальність проблеми підвищення добробуту населення, надамо аналітичну оцінку споживчого кошику українця за 2010 рік.

За даними Держкомстату України [6] споживчі сукупні витрати українських домогосподарств складають близько 90% загальних сукупних витрат, у тому числі: продукти харчування та безалкогольні напої – 52,6%; алкогольні напої та тютюнові вироби – 2,2%; одяг та взуття – 5,3%; домашній сервіс: житло, вода, електроенергія, газ – 10,3%; предмети домашнього вжитку, побутова техніка та поточне утримування житла – 3,1%; охорона здоров'я – 2,2%; транспорт – 5,5%; зв'язок – 2,6%; відпочинок та культура – 2,1%; освіта – 1,3%; ресторани та готелі – 1,3%; різні товари та послуги – 1,7%.

Згідно з даними Держкомстату, середньомісячні загальні доходи однієї української родини за перші 9 місяців 2010 року склали 2679 грн. При цьому в розпорядженні міських сімей в середньому було 2834 грн. / місяць, сільських – 2335 грн. / місяць. У середньому на одного члена сім'ї доходи становили 1031 грн. / місяць (у місті – 1116 грн., В селі – 852 грн.).

І хоча рівень середньомісячних доходів на одну особу значно перевищує прожитковий мінімум, радити рано. По-перше, 13% городян і 27% сільських жителів мають доходи нижче прожиткового мінімуму. По-друге, у III кварталі 2008-го цей самий прожитковий мінімум був встановлений у сумі 607 грн. / місяць, що навряд чи можна вважати

європейським рівнем життя. Правда, якщо вірити статистиці, темпи зростання "середньодушових" загальних доходів у січні-вересні 2008-го порівняно з аналогічним періодом 2007-го перевищили індекс споживчих цін за цей період: відповідно, 144% проти 126,2%.

Загалом, у споживчий кошик українця входить 297 товарів та послуг, американця - 300, француза - 250, британця - 350, німця - 450. Проте ці "кошики" мають певні національні особливості.

Наприклад, у споживчому кошику британця передбачені витрати на підключення до інтернету, покупку мр-3-плеєра та гітару, а також послуги садівника. Навіть найменш забезпечені німці мають право на цифровий фотоапарат та відеокамеру, сканер та принтер, а також тонометр. Французи закладають у споживчий кошик послуги перукаря, косметичні засоби та харчі для котів та собак. "Стурбовані" здоровим способом життя американці мають у кошику тютюнові та горілчані напої, а також витрати на мобільний та комп'ютерний зв'язок.

Крім того експерти вважають, що найбільш раціональною є така структура споживання, коли на харчі витрачається до третини доходів, непродовольчі товари (одяг, меблі) - 47%, і решта - на послуги. В українському ж споживчому кошику лівова частка доходів (понад 65%) витрачається на харчі, а деякі непродовольчі товари та послуги не згадуються взагалі. Наприклад, вважається, що пенсіонерам не потрібні ані плавки, ані купальники, школярі можуть обійтися двома підручниками на рік, а студенти взагалі мають обходитися без підручників. Платна медицина та платна вища освіта взагалі не згадуються, бо, згідно із Конституцією, вони в Україні мають надаватися безкоштовно.

Можна сказати, що непрямую характеристикою розвиненості промислового комплексу в країні виступає можливість забезпечити населення відповідним обсягом і якістю товарів, при якій гармонічно співставляються виробничий та соціальний інтереси. Так, стратегічні напрями держави, а конкретно, інтеграційні процеси до світового ринку виступають третім критерієм формування та реалізації промислової політики України в сучасних умовах.

Висновки. В статті окреслені критерії здійснення промислової політики в сучасних умовах економічної та соціально-політичної ситуації, а саме:

- збалансованість економічної та соціальної сфер;
- системність розгляду та оцінки;
- конкурентоспроможність промисловості на світовому ринку.

Сформульована ідеологічна основа формування промислової політики в Україні є першим етапом її здійснення, а наступним завданням виступатиме розробка відповідних стратегій поведінки держави та застосування тих чи інших інструментів в рамках реалізації промислової політики. Метою здійснення промислової політики в сучасних умовах повинен стати позитивний результат, який

характеризуватиме всебічний розвиток економіки та промислового комплексу – основи національного потенціалу України.

Використані джерела інформації:

1. Кузнецов Б., Завадников В. Промышленная политика государства /Вестник Совета Федерации. – 2007.- №7.- с.32-37
2. Титов Б.Ю. Промышленная политика / Приложение 3 Доклада общероссийской общественной организации «Деловая Россия» «Итоги 2006 года и будущее экономик России: потенциал несырьевого сектора»
3. Татаркин А. Промышленная политика как основа системной модернизации экономики России / Проблемы теории и практики управления. - 2008. - №1
4. «Звіт з людського розвитку в Україні - 2008. Людський розвиток і європейський вибір України». Програма розвитку ООН в Україні
5. Держкомстат України. Доповідь «Глобальний раунд міжнародних зіставлень ВВП» за Програмою міжнародних зіставлень ООН валового внутрішнього продукту
6. Держкомстат України. Економічна доповідь «Соціально-економічне становище домогосподарств України у 2007 році»
7. Потенціал національної промисловості: цілі та механізми ефективного розвитку / Кідзерський Ю.В., Якубовський М.М., Галиця І.О. та інші. НАН України. – К., 2009.

Рецензент: Корецький М.Х., ддерж.упр., професор.

УДК 351.82:332.12

Антонов А. В.,

к.е.н.,

докторант Академії муніципального управління

АГРОПРОМИСЛОВА ФІНАНСОВА КОРПОРАЦІЯ ЯК ЕЛЕМЕНТ СТАЛОГО СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ

В статті запропоновано новий підхід щодо створення агропромислової фінансової корпорації як елемента сталого соціально-економічного розвитку сільських територій.

В статье предложен новый подход к созданию агропромышленной финансовой корпорации как элемента стабильного социально-экономического развития сельских территорий.

In article the new approach to creation of agroindustrial finance corporation as element of sustainable social and economic development of rural territories is offered.

Вступ. Незважаючи на прийняті державою заходи щодо обмеження поширення кризових явищ в економіці й особливо в секторі й галузі сфери реальної економіки, використання ряду заходів по оздоровленню агропромислового комплексу і його перетворення в ефективний організм, положення справ у аграрному секторі, переробних галузях, сфері обслуговування усе ще залишається напруженим.